

5 İKİNCİTEŞİRİN VE MAHMUT ESAT BOZKURT

Ankara Hukuk Fakültesi 5 ikinciteşirin 1925 perşembe günü açıldı. O gün yalnız Fakültenin tarihinde değil Cumhuriyetin tarihinde de, Mahmut Esat Bozkurdun hayatında da sayılı bir gündür. Çünkü:

1 — Cumhuriyet, ilk yüksek öğretim müessesesini kuruyordu. Bir ilim müessesesi kurmak dünyanın her vaktinde ve her yerinde başlı bir iştir. Kendini, en yetkeli oğlunun diliyle, ilme ve ilim adamlarının telkinlerine dayandıran genç Türkiye Cumhuriyeti için en başlı bir işti.

2 — Devlet merkezi ilk yüksek öğretim kuruluna kavuşuyordu. İlim müesseseleri yalnız yüksek bilgi öğretmez, yalnız ilim yapmaz ve ilmi ilerletmez; kurulduğu yeri de yükseltir. Suyu ve elektriği, asfaltı, ağacı ve apartmanı olmayan, vekâletleri vilâyet ve mahkemeleriyle bir arada vilâyet konağına veya şehrin kiralık birkaç ahşap evine yerleşmiş tozlu ve çamurlu Devlet Merkezi memurlarının pek çoğu mektepsizdi. Hükümet Reisi daha ilk günlerde Ankarada bir Üniversite yaptırmayı düşünmüştü.

3 — Türk inkılâbı, Atatürk'ün güzel deyişleriyle «mevcudiyetini ve zihniyeti içtimai hayatın temeli olan yeni hukuki esaslarda tesbit ve teyit etmek çaresine tevessüb» ediyordu. Bundan ötürüdür ki «Cumhuriyetin merkezinde bir Hukuk Mektebi açmak... yüksek memur ve mütehassıs âlimler yetiştirmek teşebbüsünden daha büyük bir ehemmiyeti haiz» di.

Atatürk'ün ve İnönü'nün dehalariyle kurulan Türkiye Cumhuriyeti, onun idare merkezi, onun büyük inkılâbı Adliye Vekili Mahmut Esat'ın elile dir ki ilk dileklerinden birine ulaştı. Bu, onun için çok mutlu ve şerefli bir erişti.

Ankara Hukukunu açmak teşebbüsünde, önceleri bu üç düşünce belki açık görünmez. Teşebbüsün asıl sebebi adli teşkilâtın yetersizliğidir. Mahmut Esat, Adliye Vekili olunca, hâkim kadrolarının çok açık bulduğunu ve hâkimlerden çoğunun da hukuk mezunu olmadığını görmüş. İstanbul Hukuk Fakültesi yılda kırk elli mezun veriyor. Bunlarla açıkları doldurma mümkün değil. Ankarada bir Hukuk Mektebi açmayı

bu sebeple zaruri bulmuş. Şeflerinin müsaadesini almış. Bütçesine bunun tahsisatını koymuş. O zaman ayrı kanuna lüzum olmaksızın bütçe ile teşkilât kurulabilirdi.

Bütçe Encümeni-o zamanki adıyla Muvazenei Maliye Encümeni-bütçeyi incelerken bunu reddetmiş, mademki maksat hukuka fazla talebe alıp yetiştirmektir; İstanbul Hukuk Fakültesine, Sıhhat Vekâletinin yaptığı gibi leylî bir yurt ilâvesiyle maksat daha elverişli ve daha az külfetli olarak temin olunabilir. Bütçe Encümeni bu düşünce ile tahsisatı İstanbul için kabul eylemiş. Ankarada bir Hukuk Mektebi açmak için ileri sürülen sebep mezun azlığı olduğuna göre encümenin düşüncesi yerinde idi. Mahmut Esat işi meclisten isteme zorunda kaldı.

On beş gün önce Adliye Vekili Ali Rıza Türel, Temyiz Mahkemesine yeni üyeler ve raportörler eklenmesi içinde güçlüğe uğradı. Teklif bütçe encümenince kabul edilmiş olduğu halde bile Meclisçe şiddetli tenkidlere uğradı ve nihayet Adliye encümenine gönderildi. Mahmut Esadın rolü bütçe encümeninin reddetmiş olması sebebiyle çok daha güçtü. Bununla beraber Mecliste işi iyi müdafa etti ve mektebin açılmasına hayli münakaşadan sonra, ancak dört rey çoğunlukla karar alabildi. Bu bir başarı idi.

Mücadeleci ruhlar kolay gelen başarılarından değil, çetin savaşlarla elde edilenlerden hoşlanır. Mahmut Esat o günkü mücadeleden zaferle çıktığı için bunu daima keyifle anlatırdı.

O gün Meclis önündeki isteklerinde Mahmut Esat çok mütevazıydı. Bir Hukuk mektebi bir çeşit meslek mektebi istemkte idi. Bu mektep, İstanbul Hukuku gibi hemen mükemmel olmayacak, zamanla gelişecek, muallimleri Adliye erkânı olacak idi. Meclisten eğer müsait karar alıyorsa sebebi bu değil, işi devlet merkezine ve inkılâba dayandırabilmiş olmasıdır:

«Merkezi Cumhuriyette bulunuyoruz. Buranın bir Hukuk Mektebine behemehal ihtiyacı vardır. Yapılacak tedrisattan bu muhit de istifade edecektir, yalnız talebe değil. Dünyanın en güzel inkılâbını yapmış bir memlekette asrın hukukiyatı okunmaz olurmu, efendiler?... Birazda İstanbulun ettiği istifade kadar Anadolumuz da maariften hissement olsun... hepimiz okuyacağız... yaşa» sesleri, bundan sonra Mecliste duyulmuştur.

Mahmut Esat, bundan sonra, mektebi hep inkılâba bağlamış ve artık hep ondan bahseylemiştir. Bana çektiği telgrafta bile bunu unutmamıştır: «Ankara Hukuk Mektebi Müdürlüğüne zatı âlilerinin tâyi-

nini Başvekil İsmet Paşa Hazretleri de ehemmiyetle tasvip buyurdular. İnkılâbımızın yüksek iktidar ve faaliyetinizden istifade etmesini bekler ve görüşmek üzere Ankaraya teşrifinizi rica ederim.»

5 ikinciteşrin 1925 günü mektep tam devlet teşrifatiyle açıldı. Cumhur Reisi de Hükümet Reisi de redingot giyinmiş idiler. Bütün Vekiller bütün mebuslar, devlet erkânı, hep davetli idiler ve hep siyah giymişlerdi. Büyük Millet Meclisinin eski salonunda profesörler kürsü önünde yer aldılar Fahri Profesör sıfatıyla Başvekil İsmet Paşa da aralarına gelip oturdu. Talebe salonun iki yanını doldurmuştu, çok canlı ve heyecanlı bir gündü, bir inkılâp günü idi.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa alkışlar arasında kürsiye çıktı ve mektebin ebedî şeref kaynağı olan açış nutkunu duyurarak ve duyurarak okudu. Gazi Türk İnkılâbının mahiyetini ve amacını anlatırken inkılâp yolunda kendisine de güçlük çıkaran eski hukuktan ve eski hukukçulardan şikâyet etti ve ilâve etti:

«Cumhuriyet Türkiyesinde eski kavaidi hayat, eski hukuk yerine yeni kavaidi hayatın ve yeni hukukun kaim olmuş bulunması bugün gayrikabili tereddüt bir emri vâkidir. Bu emri vâki sizin kitaplarınızda ve mabihüttatbik olacak kanunlarınızda ifade olunacaktır.»

Mahmut Esat da cevabında eski hukuka çattı: «fıkıh ve onun müntesipleri, tarihin en büyük safahatında istibdadın ve hezimetlerin mucip sebepleri ve âmili oldular. Böyle sakat ve sakim esaslarla Türk milleti gibi büyük bir milletin mukadderatı yirminci asır ortasında idare olunabilir mi? ayıp ve günah değil midir?» Mahmut Esat, Büyük inkılâp liderinin işaret ettiği yolda yürümeyi çok şerefli ve çok feyizli bir esas kabul eden, Hukuk Mektebinin maziden müdevver esasları tarihe tevdi ettiğini söyledikten sonra inkılâbı Adliyeye de teşmil etti: «Cumhuriyetin Türk adliyecileri bu vüsat ve şümül dabilinde inkılâbın kendilerine tahmil ettiği vâsi ve şamil vazifenin ağırlığını ve mânasını müdriktirler. Bunun teknil icaplarını ifaya da hazırdırlar... İnkılâp için hazır olmak ve onu müdafaa etmek rolü Türk Adliyesinin yegâne medarı iftiharıdır. İnkılâplar, beşeriyeti saadete götüren vasıtalarlardır. Karşı koyanların akıbeti behemehal bir hüsrânı mutlaktır.»

İnkılâpçı Mahmut Esat, ihtilâller tarihi dersinin profesörlüğünü üzerine almıştı. İngiliz, Fransız ve Sovyet Rusya inkılâplarını ve prensiplerini, merkezi Avrupa teceddüt ve hareketlerini, Türkiye ihtilâllerini, inkılâp merkezinde yeni kurulan mektebin bu yepyeni dersinde anlatacağı. Ancak üç derse gelebildi ve ders programda kaldı. Fakat sekiz yıl sonra, Türk İnkılâbı tarihi profesörü olunca bu sıfatla inkılâplardan

doya doya bahsetti. Bundan ötürü dür ki, ölümü günü Ulus'a yazdığım yazıda «Mahmut Esat inkılâbın, Adliye Vekili iken ödevli ve ondan sonra gönüllü bekçisi idi» dedim.

5 ikinciteşrinin ilk yıl dönümü hemen açış günününüküne yakın canlı bir törenle kutlandı. Bu Mahmut Esat'a açtığı müessesenin ilk meyvalarını getirdi, baştanberi mektebin gelişmesi için ne mümkün ise onu vermiş ve onu daima tutmuş ve yüceltmış olan Millî Şef, o gün «İnkılâbın yeni müesseselerinden olan mektebin yüksek mefkûreye dayanan asil ruhunu» öğdü. Takdirlerinde çok ölçülü olduğu bilinen bir dilden geldiği için bu övüş o gün herkesi ve herkesten çok onu sevindirdi. Ertesi gün Hâkimiyeti Milliyede yalnız gazete değil, şimdi Londra büyük elçiliğine tâyin edilmiş olan Ruşen Eşref Unaydın güzel kalemiyle o günün başarısını övdü.

Ankara Hukuku ilk mezunlarını 1932 — 8 temmuzunda verdi. Mahmut Esat teftiş seyahetinde idi. Bunu uzaktan çektiği telgrafta şöyle selâmladı:»

Diyaribekir 22/7/1928

Ankara Hukuk Mektebi Reis vekili Cemil beyefendiye

Hukuk Mektebimizin ilk mezunlarını görmek benim için bir mefkûre idi. Himmetinizle bugün hakikat oldu. İnkılâp ve Cumhuriyet yolunda sebk eden büyük ve güzide eserlerinden dolayı zatı âlinizi ve muhterem tedaris heyetini hararetle tebrik ederim, hürmetler efendim.

Adliye Vekili

Mahmut Esat

Şimdi son 5 ikinciteşrine geliyorum. Fakülte 19 uncu yıl dönümünü 1943 te aynı saatte kutladı. Maarif Vekil, Fakültenin eski ve yeni hocaları ile Mahmut Esat'ta vardı. Salon mezunlardan ve talebeden hazır bulunanlarla dop dolu idi. Törene benim reislik etmemde ısrar olundu.

Evvelâ Profesör-doktor Nihat Erim, Atatürk'ün açış nutkunu okudu. Kıymetinden ve kuvvetinden bir şey kaybetmemiş olan nutuk buşu içinde dinlendi. Bu, saygı sükûtundan mânalı ve vekarlı idi. Bundan sonra Fakültenin en kıdemli profesörü Sübeyp Nizamı Derbil Fakültenin kuruluşunu anlattı. İki genç duygularını heyecanla anlattılar. Ben de söyliyene ve gelenlere teşekkür ettim. Bilhassa Mahmut Esat Bozkurdu mektebin kurucusu sıfatıyla övdüm. Gençler sözlerimi çok güzel

bir gösteri ile karşıladılar. Salon ona ait uzun ve şiddetli alkışlarla çınladı.

Mahmut Esat yolda ve Mecliste bana çok teşekkür etti. Çok duygulanmıştı. Alkış en sevdiği şeydi. İnkılâp derslerinde sırf alkışlanmak için aranmış ve bulunmuş cümleleri çoktur. O günkü alkışların hayatındaki son alkışlar olacağını kim bilirdi?

Fakülte önümüzdeki 5 ikinciteşrinde de ondan sonrakilerde de onu anacaktır. O Fakülte ki Atatürk tarafından açıldı, Hükümet Reisi İsmet Paşa memlekete ve dünyaya onun içinden beş defa sesini duyurdu; Adliyeye değerli ve dürüst hâkimler, devlete teşriî siyasi ve idari hayatın her sahasında kendilerini tanıtan değerler yetiştirdi. Devlet merkezini, Vekâletleri ve Cumhuriyeti mânevi sahada kalkındırdı. Bu mahiyetiyle asıl Fakültedir ki onu daima andıracaktır.

Samsun Mebusu

Cemil BİLSEL